

С. Ю. Попович

ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНА СПРАВА

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

С.Ю. ПОПОВИЧ

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА СПРАВА

ПІДРУЧНИК

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 712.253: 502.753
П57

Рецензенти:

Л. М. Фельбаба-Клушина —
доктор біологічних наук, професор;

В. Г. Скляр —
доктор біологічних наук, професор;

О. В. Колесніченко —
доктор біологічних наук, професор.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 4 від 24 листопада 2021 року)*

Попович С.Ю.

П57 Природно-заповідна справа. Підручник /
Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2023. — 392 с.

ISBN 978-966-10-8752-0

У підручнику з урахуванням зарубіжного досвіду на сучасному науковому та еколого-освітньому рівнях узагальнено знання з теорії та практики природно-заповідної справи. Висвітлено актуальність, історію, особливості заповідної науки, класифікації, формування, функціонування та системні основи організації оптимальної структури природно-заповідних територій та їх мереж, природоохоронної діяльності установ природно-заповідного фонду. Акцентується увага на новітніх знаннях про екомережу та екозбалансований розвиток системи природно-заповідних територій.

Видання розраховане для підготовки фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальностей «Лісове господарство» і «Садово-паркове господарство». Може бути корисним для здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Екологія», «Біологія» і «Науки про землю», аспірантів природничого фаху, працівників природоохоронних установ, а також широкого кола зацікавлених в охороні природи читачів.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-8752-0

© Попович С.Ю., 2023
© Видавництво Богдан,
виключна ліцензія на
видання, оригінал-макет, 2023

Тільки тоді, коли буде зрубане останнє дерево,
тільки тоді, коли буде отруєна остання річка,
тільки тоді, коли буде виловлена остання риба,
тільки тоді ти зрозумієш,
що гроші не можна їсти.

Індійська життєва мудрість

Життєве кредо автора:

**«ЗБЕРЕГТИ, ЩОБ ЖИТИ —
ЖИТИ, ЩОБ ЗБЕРЕГТИ»**

*Присвячується
моїм учителям та колегам —
самовідданим природно-заповідній справі ученим*

Вступ

Охорона природи є однією з найактуальніших стратегій розвитку сучасного світу. За останні пів століття їй присвячено багато міжнародних рішень, постанов, конвенцій, угод, програм державних органів і громадських організацій. Насамперед варто згадати Конференцію ООН 1992 року, яка відбулася у Ріо-де-Жанейро за участю керівників 179 держав світу і де було схвалено Концепцію сталого розвитку, тобто невиснажливого споживання природних ресурсів. Досить важливими є рішення XIX спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, Всесвітнього саміту вищого рівня, що відбувся в Йоганнесбурзі у 2002 році, а також цілої низки конвенцій, серед яких Рамсарська, Боннська, Бернська, Ріо-де-Жанейрівська, Паризька та інші. Значна увага до цієї проблеми на засіданнях найвищого рівня свідчить про її світове значення.

У загальній проблемі охорони довкілля пріоритетне значення має збереження біорізноманіття на всіх рівнях його організованості. Нинішній стан біорізноманіття фактично і практично визначає майбутнє світової спільноти, оскільки досі забезпечує хитку рівновагу біосфери, її збалансоване функціонування і без перебільшення визначає стан головних сфер діяльності людини. Без розв'язання проблеми стабілізації його стану не може бути й мови про задовільний екостан біосфери й усталений розвиток, а отже, і майбутнє світової цивілізації.

Незважаючи на актуалізацію уваги на всіх рівнях функціонування суспільства, деградацію біорізноманіття дотепер не вдалося навіть стабілізувати і його стан продовжує погіршуватися. Знищуючи біорізноманіття, порушуючи глобальну кліматичну, екосистемну рівновагу, руйнуючи озоновий шар, змінюючи природний хімічний та фізичний стан атмосфери та гідросфери, людське суспільство збільшує антропогенний тиск на біосферу і тим самим відповідний тиск довкілля на населення Землі. Підтвердженням цьому є щонайменше шість наростаючих глобальних екокриз: 1. Потепління клімату, або парниковий ефект. 2. Дірки в стратосферному озоновому горизонті. 3. Кислотні дощі. 4. Накопичення в ґрунтах токсичних відходів, що помітно погіршує якість продуктів та спричиняє отруєння у людей. 5. Спустелювання — деградація ґрунтів із втратою продуктивності та родючості. 6. Загроза для біорізноманіття та біозагроза. Шоста екокриза проявляється у деградації видового, популяційного, біоценотичного й екосистемного біорізноманіття, в результаті чого найближчим часом можуть зникнути десятки тисяч видів рослин і тварин, а за наступні 50 років за зростаючих темпів деградації живої природи — до третини із вже відомих науці 1700 тисяч видів біорізноманіття.

Цілком очевидно, що сучасна модель розвитку світового суспільства веде до катастрофи, а негативні зміни довкілля набувають глобального масштабу та незворотного характеру. Зростаюче духовне спустошення населення світу є відзеркаленням спустошення біорізноманіття, яке сьогодні прогресуюче порушує рівновагу біосфери та її самовідновлення. Тому для подальшого ноосферного

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.